

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Миглена Ценова,

Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките,
за дисертационен труд „Изследване на стила на пеене на художествени песни
по древни китайски стихове“ от Уанг Джунран, за присъждане на
образователната и научна степен „доктор“,
научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“,
направление „8.3. Музикално и танцово изкуство“

Уанг Джунран преминава четиригодишна бакалавърска програма между септември 2013 г. и юни 2017 г., а от септември 2017 г. до юли 2020 г. – и тригодишна магистърска програма в Хайнанския университет в Китай, във факултета по музика и танц (海南大学, 音乐与舞蹈学院; Hainan University, School of Music and Dance). От месец септември 2022 г. тя разработва докторантура в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ под научното ръководство на проф. д-р Елица Нешевска.

По време на обучението си в НМА Уанг Джунран се изявява в редица концерти на студенти и докторанти от класа на проф. д-р Елица Нешевска в София (на 2 май 2023 г., 24 ноември 2023 г. и 19 април 2024 г.). Участва в проекта „Опера в малкия град“, като концертира в гр. Варна (на 13 декември 2023 г.) и в гр. Горна Оряховица (на 14 декември 2023 г.; вж. Автобиография, с. 1). Сред значимите ѝ творчески достижения е участието ѝ като солист в

световната премиера на творбата „Хората на Борг“ (*Die Leute auf Borg*), опера от Хелмут Нойман (Helmut Neumann), либрето от Оскар Вилнер (Oskar Willner) по романа на Гунар Гунарссон (Gunnar Gunnarsson). Премиерното изпълнение е осъществено на 19 март 2024 г. на сцената на Музикално-драматичен театър (МДТ) „Константин Кисимов“, Велико Търново, с подкрепата на австрийски и български институции. Постановъчният колектив обхваща: Бистра Диляноф (диригент), Боян Иванов (режисьор), Моника Борисова (сценограф), Яница Първанова (хормайстор), Катя Богданова (пластика). Участват хорът и оркестърът на МДТ (концертмайстор – Мария Павлова). Уанг Джунран се превъплъщава в персонажа на прислужницата (Magd), а участието ѝ сред солистичния състав е упоменато в информация за постановката на уебсайта на МДТ, в прессъобщения, плакати и други материали.

Интерпретаторското майсторство на Уанг Джунран е оценено с отличия на 2 международни форума. Тя е носител на първа награда от Пети международен младежки фестивал „Славянски звън“ във Варна (2024). Удостоена е с първо място и сертификат за принос от международен музикален конкурс в Дебрецен, Унгария (връчени на 10 май 2025 г.; вж. Автобиография, с. 1).

Дисертационният труд „Изследване на стила на пеене на художествени песни по древни китайски стихове“ е върху актуална тема, която вълнува китайски и чуждестранни (за Китай) изследователи, педагози, интерпретатори, както и почитатели на древната китайска поезия по целия свят. В контекста на българската култура, китайската поезия и особено старинните поетични текстове, създавани от XI век пр.н.е. до края на управлението на династия Цин (1912 г.), вълнуват български преводачи, съставители, редактори, издатели,

изучават се и в системата на българското висше образование – в специалности, свързани с Китаистика. В контекста на музикалната ни култура, „Концерт със старинни китайски стихове и песни *Традиционен китайски стил и изтънченост*“ за глас контратенор и пиано“ е включен в Петдесет и четвъртото издание на международния фестивал „Софийски музикални седмици“, осъществен с любезното съдействие на Посолството на Китайската народна република в Република България (на 6 юни 2023 г.) в залата на НМА. Този концерт, поднесен от контратенора проф. Сяо Ма и пианиста проф. Джан Дунфан, обхваща представителна част от художествените песни, разгледани в дисертацията на Уанг Джунран. В допълнение, Сяо Ма и Джан Дунфан представят в лекция свои проучвания върху рядко срещана старинна китайска музикална нотация (различна от *Гунчъ-пу*, *Фан-гъ ин-пу* и *Дзиен-пу*), благодарение на които те дешифрират и вдъхват нов живот на музикално-поетичната творба „Отчаяният престъпник“ 《凄凉犯》, създадена през XI век, и я представят за първи път в България (на 8 юни 2023 г.) в Китайския културен център като част от форума „Лято с китайската култура“ (2023). Автор на произведението е китайският поет, музикант и теоретик Дзян Куей, известен и като Дзян Байшъ (1155–1221 г.), чиито принос се разглежда и в настоящата дисертация. Приведените тук примери са с идеята да се очертае актуалността на темата на дисертацията на Уанг Джунран в български контекст, както и да се подчертае, че подобни изследвания обогатяват знанията сред професионалната общност в България.

Дисертацията е в общ обем от 202 страници, от които 188 с. основен текст и допълнителни 14 с. страници с приложения и библиография. Структурата на изследването обхваща увод (с. 4–23), четири глави (с. 24–181), заключение (с. 182–188), приноси (с. 188–190), публикации по темата на

дисертационния труд (с. 191), библиография (с. 192–201) и приложение (с. 202).

В увода (с. 4–23) Уанг Джунран осъществява преглед върху изследвания, свързани с темата на труда, осъществени между 1981 г. и 2025 г. (с. 4–11). Прави приятно впечатление, че дисертантката проследява и редица най-актуални проучвания, завършени през 2025 г., почти паралелно със собствената ѝ дисертация. Приведените анализи и обобщения върху проблеми, които имат отношение към дисертационния ѝ труд, свидетелстват, от една страна, за актуалността на избраната от нея тема за китайската култура, а от друга – ѝ предоставят поле да попълни липсващи знания за осмислянето и интерпретацията на художествени песни върху древни китайски поетични текстове. На основата на анализите си върху вече завършени изследвания Уанг Джунран извежда аспекти, които са малко или недостатъчно проучени и достига до намерението да осмисли интерпретацията на подобни творби през призмата на вековни китайски философски концепции и естетически категории (с. 11–13).

Първата глава: „Произход на художествените песни по древни китайски стихове“ (с. 24–49), е посветена на тяхната класификация. Дисертантката предлага три типа класификации. Първата е свързана с времето на създаването на художествените песни – между началото на 20-те години на XX век и наши дни. Според Уанг Джунран се очертават три основни периода, свързани с историческото развитие на Китай, с промените в държавното управление и със следваните обществени идеали. Първият обхваща началото на 20-те години на XX век и достига до края на 40-те години на XX век. Вторият е от началото на 50-те до края на 70-те години на XX век, а третият – от началото на 80-те години на XX век до наши дни. Всеки от периодите е онагледен с

представителни творби и автори, изведени са и тенденции, отличаващи творбите от различните периоди. Представени са някои произведения, създадени по аналогия със западноевропейски художествени песни, както и такива, изградени на основата на китайския пентатоничен звукоред и на традиционната музика (с. 31–34).

Вторият тип класификация е спрямо времето на създаване на поетическите творби, които следва да се съотнасят с управлението на различните китайски династии. За най-ранните поетични творби е предложено да се окрупнят в един период, обхващащ времето преди началото на управлението на династия Цин (II век пр.н.е.; с. 34–38). Във връзка със същия най-ранен период, удачно са посочени два ценни източника с поетични текстове и напеви като безценни извори за вдъхновение на китайски поети и музиканти от древността до днес. Първият от тях безспорно е *Шъдзин* 《诗经》 или „Книга на песните“ (обхващащ поетически съчинения, създадени между XI век пр.н.е. и V век пр.н.е., изпълнявани с пеене и свирене на китайски традиционни инструменти). Вторият писмен паметник е *Чуцъ* 《楚辞》 или „Напеви от царство Чу“ (обхващащ съчинения, създадени между IV век пр.н.е. и I век пр.н.е.; с. 24–26, 34–38).

Последният трети тип класификация е спрямо музикалните аспекти на произведенията, като тук Уан Джунран разпределя художествените песни спрямо техния инструментален съпровод: за глас и пиано, за глас и китайски традиционни музикални инструменти и за глас и симфоничен оркестър. Според дисертантката художествените песни в акомпанимент на пиано преобладават. Сред творбите за глас и традиционен музикален инструмент са посочени произведения за глас и гуцин, изградени в духа на китайската традиционна опера *Кунцю*, такива, изградени върху пентатоничния звукоред *У*

шън-ин дзие и др. (с. 40–41). Сред художествените песни за глас и симфоничен оркестър са разгледани търсения на китайски композитори, сближаващи китайските художествени песни със западноевропейските. Осмислено е и учредяването на държавно отличие за подобни песни, като лауреатите представят наградените творби със симфоничен оркестър.

Спомената е творба от Тан Дун, носеща името на емблематична творба от Пекинската опера *Дзиндзю – Ба-уан бие дзи* или „Сбогом, спътнице моя“ (Farewell My Concubine; 《霸王别姬》; вж. с. 41–42). Тук следва да се уточни, че произведението е мащабно, напомнящо според самия композитор „двоен концерт“ (“double concerto”) за пиано, висок женски глас от Пекинската опера (*Цини青衣*) и симфоничен оркестър (“for Piano, Peking Opera Soprano and Symphony Orchestra”). Тан Дун възприема клавишната партия като съответстваща на мъжкия персонаж на Сян Иу, а певческата партия обвързва с персонажа на Иу Дзи от едноименната творба от Пекинската опера (вж. композиторските бележки при описанието на творбата на официалния уебсайт на издателя Wise Music Group). Както счита дисертантката, тази творба може да се осмисля като ярък пример за „съчетава[не на] симфонична музика с Пекинска опера, без да [се] използва нито един традиционен китайски инструмент“ (с. 42).

Уан Джунран посочва като отделна група художествените песни, чието сценично представяне обхваща мултимедия и театрални елементи. Определя ги като съвсем нов феномен, привеждайки пример с концертно изпълнение на 14 художествени песни, осъществено през 2024 г. (с. 45–46).

Сред ценните обобщения на Уанг Джунран следва да се посочи разбирането, че „Художествените песни по древни китайски стихове представляват дълбоко сливане между музика и литература“, в които ясно се

очертава „влиянието на конфуцианската, даоистката и будистката мисъл“ (с. 48, вж. и 49–58).

Втора глава: „Певческите особености на художествените песни по древни китайски стихове“ (с. 59–93), е ценна с изясняването на философски концепции и естетически категории, които дисертантката открива в художествените песни по древни китайски стихове. Тези концепции са извлечени от древнокитайски конфуциански и даоистки писмени паметници, сред които *Дао дъ дзин* 《道德經》 (от V–III век пр.н.е.) и *Лидзи* 《禮記》 (от III–II век пр.н.е.) и др., като са приведени и разяснени цитати от тях. Осмислени са и идеали като „красотата на хармонията и умереността“ (中和之美), извлечени от конфуциански текстове, на чиято основа да се достигне и до решения за възможно най-вярна вокална интерпретация. Според Уанг Джунран именно придържането към подобни идеали, дълбоко вкоренени в китайските изкуства и култура, би осигурило не само възможно най-правилните прочити при изпълненията на художествените песни по древни китайски стихове, а и пълноценното предаване на заложените в тях послания към публиката.

Третата глава: „Фактори, влияещи върху изпълнението на художествените песни по древни китайски стихове“ (с. 94–146), изяснява дълбоките връзки между интерпретациите на художествени песни по древни китайски стихове и вокални техники, свързани с изпълненията на творби от китайската традиционна опера (*Сицю*). Според дисертантката възприемането на изпълнителски техники от *Сицю*, и особено от разновидността *Кунцю*, допринася да се постигне артикулация, чуваемост и разбиране на поетичните текстове. Уанг Джунран проучва и китайски художествени песни, разработени на основата на фолклорни напеви, записани с древната китайска нотация

Гунчъ-пу (изградена на основата на представени с йероглифи цифри, съответстващи на степени от китайския пентатоничен звукоред). Дисертантката изследва и специфики, възприети от класическото пеене, които обогатяват вокалните интерпретации на художествени песни по древни китайски стихове и усилват естетическото им въздействие.

В четвъртата глава: „Приносът на художествените песни по древни китайски стихове към развитието на китайското вокално изкуство“ (с. 147–179), Уанг Джунран разяснява концепцията *китайско пеене* (или *джунгуо чанфа* 中国唱法, при която първите 2 йероглифа означават „китайско“, третият – „пеене“, а четвъртият – „метод“, „концепция“). Както посочва дисертантката, концепцията е предложена през 2011 г. от проф. Дзин Тиелин и е възприета от проф. Лао Чанюн, а впоследствие се разгръща в дейността на основания през 2017 г. Изследователски център за китайско вокално изкуство към Шанхайската консерватория. Според Уанг всички китайски художествени песни допринасят за формирането на своеобразен корпус от произведения, които служат за реализацията на същата концепция.

Заклучението (с. 180–188) представлява квинтесенция на основните резултати от проведено проучване.

Библиографията (с. 191–201) обхваща 30 източника предимно на китайски език, сред които монографии, статии в научни списания и сборници, дисертационни трудове, публикувани интервюта и др.

Авторефератът, в общ обем от 61 с., отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд, както и на изискванията на нормативната уредба.

Приносите, представени на с. 188–190 в дисертацията и на с. 58–60 в автореферата съответстват на достиженията на изследването.

Уан Джунран е автор на 2 научни публикации по темата на труда, описани на с. 191 в дисертацията и на с. 61 в автореферата.

Като препоръка при евентуално публикуване, бих предложила цялостна проверка на китайските имена, понятия и термини и съобразяването им със системата за транскрипцията им на български език. Следва да бъде оценено старанието на докторантката заглавия на разгледаните в текста творби да бъдат представени с йероглифи и пин-ин, което подпомага тяхното пълноценно идентифициране и допринася за евентуални проучвания и творчески интерпретации в перспектива. Сред успешно проведените намерения е осмислянето на разгледаните художествени песни през призмата на китайски философски концепции и естетически категории, което обогатява тълкуванията им в български контекст и е в съзвучие с вековното развитие на китайската музика, поезия, изпълнителско майсторство.

В допълнение към силните страни на текста на дисертацията, той е онагледен с 19 музикални примера – части от партитури на художествени песни по древни китайски стихове, представени със стандартна (петолинейна) нотация (вж. с. 63–64, 68, 78–79, 91, 98–99, 103–104, 107, 110, 112, 116, 124, 134, 144, 149, 150, 156, 157–158, 159–160, 202). Предложен е и музикален пример, предаден с древната китайска нотация *Гунчъ-пу* (с. 121). Следва да се поощрят музикалнотеоретични анализи на художествената песен *Янгуан сандие* 《阳关三叠》 от Уан Джън-я, вдъхновена от едноименното прочуто произведение за китайския традиционен инструмент *гуцин* (古琴). Изследва се употребата на *шандяошъ* (商调式) – китайски лад, построяван върху втората степен (*шан* 商) на пентатоничния звукоред, и авторовите послания (сред които „чувство на печал и сдържаност“), предавани на основата на *шъндяошъ*.

Заслужават внимание предложените *аподжатури* (*appoggiature*) и *портamenti* (*portamenti*) при вокална интерпретация на същата творба, целящи изразяването на въздишки и уподобяване на звучности и орнаментика на *гуцин* – инструментът еталон на висшата китайска култура и образованост (вж. с. 66–69). Предлагането на изпълнителски техники от европейската музикална култура при интерпретациите на китайски художествени песни свидетелства както за добрата вокална школовка на Унаг Джунран в полето на класическото пеене, придобита в Китай и в България, така и за нейната творческа нагласа да свърза в своите интерпретации достижения на различни култури. Такива подходи, обединяващи дълбоко философските корени на китайската култура със сценичния блясък на европейската, са обещаващи за нейното развитие като интерпретатор и педагог в перспектива.

На основата на дисертационния труд, съпътстващата го художественотворческа дейност и предоставената допълнителна документация бих предложила на уважаемите членове на Научното жури и на Академичния съвет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ да присъдят на Уанг Жунран образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Музикознание и музикално изкуство“, професионално направление „8.3. Музикално и танцово изкуство“. Аз лично гласувам с ДА.

5 октомври 2026 г.

гр. София

проф. д-р Миглена Ценова,

Институт за изследване на изкуствата при Българска академия на
науките